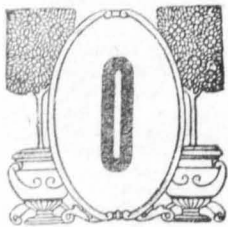

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟ ΕΚΑΤΟ ΕΤΩΝ

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΑ 1840

(Από τὸ ταξιδιωτικὸ βιβλίον τοῦ Γάλλου Μπουσσόν)

ΟΛΟΣ ὁ Ἑλληνας λαός — γράφει ὁ Γάλλος Μπουσσόν στὸ ταξιδιωτικὸ βιβλίου του, τοῦ ὁποῦ τόσο ἐνδιαφέροντα ἀποσπασμα-
τα δημοσεύσαμε στὰ προηγούμενα φύλλα — εἶχε ταχθεῖ κάτω ἀπὸ τὴς σημαίης τῶν
πολιτικῶν ἀρχηγῶν του, οἱ περισσότεροι
ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶνε συγγένους καὶ ἀρ-
χηγοὶ μεγάλων ἱστορικῶν οικογενειῶν.

Καθένας ἀπ' τοὺς ἀρχηγούς αὐτοὺς εἶ-
χε ἄλλοτε καὶ τοὺς φαρισσοὺς του, ὅπως
οἱ Σκωτσέζοι ἀρχόντες ἔχουν τοὺς βάρδους
των καὶ τοὺς λαοτιμωρῆδες τους. Ἡ γενεὰ αὐτῆ τῶν γέρο-φαρισσῶν
δὲν ἔχει σβῆσει ἀκόμα. Καθημερινῶς σχεδὸν συναντᾶς κανεὶς στοὺς
δρόμους τῆς Ἀθήνας δύο γέροντες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ ἕνας εἶνε τυ-
φλὸς σὺν τὸν ἀσκαῖο "Ὀμηρο καὶ σὺς τραγουδιὰ πενήντα καὶ περισ-
σότερα τραγουδιὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν οικογενείας, τῆς ὁποίας
εἶνε ἀποκλειστικὸς ψάλτης, καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἀσκοπιναῖον σὲ μιὰ κι-
θάρα.

Τὰ κερνεῖα στὴ συγχρονίᾳ Ἀθήνα εἶνε γι' αὐτὴ ὅ,τι ἦσαν γιὰ τὴν
ἀρχαίαν ἢ Πενίξ καὶ ἢ Ἀγορά. Στὴν οδὸ Ἀθήνας, κάθε μέρα, τὰ κερ-
νεῖα εἶνε γεμάτα ἀπὸ νεαροὺς Ἕλληνας πού μὲ μιὰ γαλλικὴ ἐπιρροή
ἀπὸ τὰ χέρια συζητοῦν γιὰ τὴν ἐθνικαὶ πολιτικὴ ἢ γιὰ τὴν πο-
λιτικὴ τοῦ τόπου τους. Στὰ κερνεῖα μαζεύονται ὅλοι σχεδὸν οἱ κά-
τοιχοι τῶν Ἀθηνῶν, κάθε τάξεως: Φαναριώτες, δικασταί, φοιτηταί,
τραπεζίται, δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοί, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλλη-
νες πού φτάνουν ἀπὸ τὴς ἐπαρχίης.

Εἰσὶς, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ἡμέρας βιάει
κανεὶς τὰ παλλήκια τοῦ ἀγῶνος, μὲ τὴ φου-
στανέλλα τους καὶ μὲ τὴν κάτω τους γωνιὴν μὲ
χάρι σὺν ἑνα τους ὄμο, ἢ ἑνα μαχαίρι περα-
σμένο στὴ ζώνη τους, μὲ τὸ μουστάκι τους κλω-
στομαμένο, μὲ τὴ μαζουρὰ πάντα πάνω στὸ χέρι,
νὰ διασχίζουν τὰς ὁδοὺς Ἐρμού, Αἰόλου, Ἀθη-
νῶν καὶ τὰ πεζοδρομια τῆς ἀγορῆς.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ζοῦν κερσιολητικῶς στὸ ἔ-
καστρο. Τὸ ὄρατο βλῆμα τοῦ τόπου τοῦς κάνει
αὐτὴ τὴ ζῶη εὐκόλη καὶ στίς χειρότερες ἡμέρας
τοῦ χειμῶνος. Ὅσο γιὰ τὴν τροφὴν καὶ γιὰ τὸν
ἔπιον, τὸ τραπέζι τοῦ παλαιοῦ ἀρχηγοῦ τους εἶνε
πάντα στρωμένο γι' αὐτοὺς καὶ τὸ σῆμα τοῦ πάντα
ἀνοχτῶ... Ἐξ ἄλλου, εἶνε τόσο ἀλαργαί:...

Κι' ἀφοῦ ἔγινε λόγος γιὰ φαγητὸ, ἢ ἀναφέρω
ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἡ νησιεὶς εἶνε μεγάλης, ἀν-
στηρῆς καὶ πολυπόρθητης καὶ δὲν ὑπάρχει Ἕλληνας
πὺν νὰ μὴν εἶν ζρωτῆς μὲ τὴ μεγαλύτερη προ-
σοχή. Κατὰ τὴς ἡμέρας πού δὲν νησιεῖται, ἢ
τροφὴ τῶν Ἑλλήνων εἶνε συνήθως ἑνα ἀπὸ ὁ-
λόκληρο, ψημμένο κατὰ τὸν ἀμερικανὸ τρόπο, με-
ρικὰ αὐτὰ πολὺ σπυρτά, κρημαῖδια ὄμα καὶ τυρί.
Τρῶνε ὅλοι ἀπὸ ἑνα κοινὸ πιάτο καὶ συγγένους
μὲ κρημαῖδια γεμάτη φρεσίναν, κάνει τὸν γίγχο
τοῦ τραπέζιο.

Τὸ τραπέζι αὐτὸ δὲν εἶνε ψηλότερο ἀπὸ ἑνα πόδι καὶ οἱ συνδαιτη-
μόνες κάθονται ἀόλουρα, καθισμένοι σταυροπόδι, κατὰ τὸν ἀνατολικὸ
τρόπο. Ἡ φέτης τοῦ ψωμοῦ τοὺς χρησιμοποιεῖται γιὰ πιάτα καὶ τὸ ἐγ-
χειρίδι τοὺς ἀντικαθιστᾶ τὸ πηροῦν καὶ τὸ μαχαίρι.

Τὸ καλοκαίρι, κατὰ τὸ τέλος τοῦ φαγητοῦ, σερβίρεται μιὰ τερά-
στια πιπέλλα γισσώτης, ἢ ὁποία εἶνε πολὺ καλύτερη ἀπ' τὸ ξινόγαλο
τὸ δικὸ μας.

Γιὰ τὸν ἔπιον, στρώνουν πολὺ λεπτὰ χαλιὰ στὸ πάτωμα καὶ ὅλοι
ξυπλώνονται σ' αὐτὰ, τυλιγμένοι στίς κάπες τους. Γιατί, μετὰ τὴς
καταστρώσεως τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ὑπάρχει
σχεδὸν κανεὶς σ' ὀλόκληρην τὴν Ἑλλάδα πού νὰ κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸν
πατέρα του ἑπιπλο, σκεῖν μαγειρικά, ἄσπικα, τραπέζια, καθρέπες,
ἀσπρόφρασα καὶ κρηβάτια. Ὅστος, τόσο οἱ μεγάλοι καὶ τρανοί, ὅ-
σο καὶ οἱ πὺν μικροὶ καὶ ἄσπικα, ὑποφέρουν μὲ τὸ μεγαλύτερο κέραι
τοῦ κόσμου τὴ στερῆσιν ὅλων τῶν ἀνεσῶν τῆς ζωῆς... Ἐταί, ἕνας
ἰσχυρὸς ἕως στρατηγός, ἕνας σιδηρῶν τῆς Ἐκκαρτείας, θὰ ἐπα-
λώθη μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐλοκία νὰ κομηθῇ στὸ πάτωμα, τυλιγμέ-
νος στὴν καπὸτα του. Κι' αὐτὸ ἀκόμα πού γυρίζουν τὴ θαλασσὴ τοῦ
κρηβατιοῦ στὴ Γαλλίαν, δὲν δοκιμάζουν καμιά δυσκολίαν, ὅταν ξανα-
γυρίζουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ προσαρμωθοῦν στίς συνήθειες τοῦ τόπου
καὶ νὰ κοιμηθοῦν στὸ ἴπαστρο ἢ σ' ἑνα χαλί.

Δὲν ἐπιπλοὶ καθόλου ὄς τώρα γιὰ τὸ κάτω στρώματα τοῦ πληθῶ-
σμοῦ τῶν Ἀθηνῶν, γιατί, στ' ἀλήθεια, ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς κα-
τωίκους, οἱ ὁποῖοι κάνουν ὅλες σχεδὸν τὴς χειρωνακτικῆς ἐργασίης, τό-
σα στὴν Ἀθήνα ὅσο καὶ στὴν ἰταλικὴν Ἑλλάδα, ὅλοι οἱ Ἕλληνας

φραίνονται ν' ἀνέκουν στὴ λεγομένη μέση τάξει. Ὅλοι θέλουν νὰ μορ-
φοθοῦν, νὰ βελτιώσουν τὴ θέσι τους, ν' ἀναδειχθοῦν καὶ κανεὶς δὲν
ἀπελευθεῖται γιὰ τὸ μέλλον του. Ὑπόσχονται παραδείγματα Ἑλλήνων
ὁμορφώτων καὶ λάμπων, πού πούλησαν τὸ ὑπάρχοντά τους καὶ,
μαζεύοντας ὅσα χρήματα ἐπέσπασαν, πῆγαν κατ' εὐθείαν στὸ Πα-
ρίσι γιὰ νὰ σπουδάσουν νομικὰ. Τέως ὑπέρβητες, ἐβίβλαξαν τοὺς με-
σῶδες τῶν καὶ πῆγαν καὶ σπουδάσαν ἱατρικὴν στὸ Πανεπιστήμιον τῆς
Πίζας. Ἐργάτες πόδα, οἱ ὁποῖοι ἐργάστηκαν κοντὰ σ' Ἐσθρασιῶν
προϊσταμένους — μηχανικοὺς, ἀρχιτέκτονες ἢ ἐργαστασιάρχους — καὶ
ἐμάθων σὲ λίγο καιρὸ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ μάθουν καὶ, ξαναγυρίζοντας στὴν
πατρίδα τους, ἔγιναν αὐτοὶ προϊστάμενοι πολλῶν καλῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὅλοι διαφύν νὰ μορφοθοῦν, καὶ τὰ πὺν πρωτὰ παιδιὰ παρακο-
λοῦθοῦν μὲ πάθος τὰ μαθήματα τῶν σχολείων.

Ὁ Ἑλληνας στρατός ἀποτελεῖται σήμερὰ ἀπὸ 6,000 πεζοὺς καὶ
300 ἵπτας. Οἱ μισοὶ ἀπὸ τοὺς πεζοὺς, φοροῦν τὴ στολή τοῦ βασιβαρσοῦ
στρατοῦ καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ φουσανῶλλες. Ὑπάρχει ἐπίσης ἑνα σῶμα
παλὺ κατὰ ὄργανομένο, ἀπὸ 1200 χωροφύλακες, νησιμένους ἐθνικαί-
κα καὶ σπουδαμένους σ' ὅλη τὴ χώρα γιὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως.
Εἶνε ἑνα σῶμα λαμπρὸ καὶ ὑποδειγματικὸ, τοῦ ὁποῦ οἱ ἄνδρες ἔχουν
διασπράξει μοναδικὰ κατορθώματα. Στὸ σῶμα αὐτὸ ὑπηρετοῦν πολλὰ
ἀπὸ τοὺς παλαιούς κλέφτες, οἱ ὁποῖοι ἐβίβλασαν ὑποταγὴν στὴν Κυ-
βέρνησιν καὶ οἱ ὁποῖοι εἶνε πὺν γίγχοι γιὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἄλ-
λων, τῶν ἀνυποτάκτων κλεφτῶν ἐπάνω στὰ βουνὰ, πού τόσο καλὰ τὰ
ξέρουν.

Τὸ πολεμικὸ ναυτικὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ 2,000 περίπου
ἄνδρες, ἀξιωματικοὺς καὶ ναῦτες. Στὸ ἔμπορικὸ
ὄμιος ναυτικὸ ὑπηρετοῦν περισσότεροι ἀπὸ 20,000
ναῦτες ἐνεργητικοὺς, ἐξυπνοτάτους καὶ ἐπιχειρη-
ματικοτάτους.

Ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ τόσο ἀνό-
μιος καὶ διαφορετικὸς, τῶν θρηστικῶν ὑπαλλή-
λων, τῶν δικηγόρων, τῶν γιατροῦν, τῶν τραπεζί-
των, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, εἶνε
ἐπιτόως ἕξως πρὸς τὰς Ἀθήνας πού 1821. Ὅ-
λοι ἦσαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ νέα πρωτεύου-
σα μετὰ τὸ 1834 καὶ ἀντικαθίσταν τὸν παλιὸν
ἀλβανικὸν πληθυσμὸ τῆς πόλεως. Σήμερὰ, ἢ πα-
λις ἀλβανικῆς ἀκογένειης τῶν Ἀθηνῶν βρέσκου-
ται σὲ μερικῆς τρισέλιες καλὸς γύρω ἀπὸ τὴν
Ἀκροπόλι.

Ἡ κατοικία διανοσηρῶς τους, τοὺς κάνει
νὰ μένουν σὸ περιθώριον τῆς συγχρονίᾳ ζωῆς
τῶν Ἀθηνῶν. Φιλοχρηματικοί, κατοσφύρηδες, ὑπο-
νομητικοί, ἐργατικοί, ἔσομοι νὰ κάνουν τὰ πάντα
καὶ νὰ ἰσοστοῦν τὰ πάντα, φραίνονται προσοικιμέ-
νοι νὰ παραμύθουν οἱ ἐργάται τῆς ἀπελευθερω-
μένης Ἑλληνικῆς γενεῆς καὶ ὄχι νὰ τὴ βοηθήσουν
ἢ νὰ τὴν ἀκολοῦθησουν σὺν γοῆργο δρόμῳ τῆς
πρὸς τὸν πολιτισμὸ.

Ἡ Ἀλβανὴς γυναίκες εἶνε ψηλῆς καὶ ὄφαιες,
μὰ ἐξοκολοῦθοῦν νὰ ντυνοῦνται ὅπως ντυνοῦνται
σαν καὶ πρὸ ἑκατὸ ἐτῶν. Ὅλη τὴ βδομάδα ντυ-
μένες μ' ἑνα χοντρὸ μάλλινο ποικίμισο, ἀνογ-
μένο σὸ λαιμὸ, ἐντέλως ἀνεγράφιστο καὶ ἄχαρο, καταγίνονται μὲ
τὴς δουλειῆς τοῦ νοικοκυροῦ, κοιβαλοῦν νερὸ ἀπ' τὴς βρῦσες, γυλο-
νοῦν τὰ παιδιὰ τους χωρὶς καμμιὰ συστολή μισροστὰ στὴν πόρτα
τους, αἰλῶνουν τ' ἀσπρόφρασα τῶν σιζύγων τους καὶ κάνουν καθὲ
ἄλλη ἐργασία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ πάνε καὶ νὰ φωνίσουν στὴν ἀγορὰ.
Ποτὲ πράγματι γυναίκα, εἴτε κυρία, εἴτε ὑπέρβητρα, δὲν παρουσιάζ-
εται στὴν ἀγορὰ, γιατί αὐτὸ ἀντιβαίνει στὰ ἔθιμα τοῦ τόπου καὶ θεο-
ρεῖται προσβλητικὸ.

Τὴν Κυριακὴ ἢ Ἀλβανὴς, ἀφοῦ γυρίζουν ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν, κά-
θονται μὲ χάρη καταγῆς, πρὸς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους, καὶ μέ-
νουν ἐκεῖ ὀλόκληρην τὴν ἡμέρα.

Τὸ ντυσμὸ τους τὴς Κυριακῆς εἶνε πολὺ πλούσιο καὶ πὺν λαμπρὸ,
χωρὶς ὄμιος νὰ εἶνε καὶ πὺν κομρὸ. Τὸ ποικίμισό τους σκεπάζεται
μ' ἑνα εἶδος σακέτας χροσμοσιπῆς, γεμάτης κεντημάτων καὶ στολίδων.
Ἐνα εἶδος ἐσάφρας μὲ χρυσὰ κρόσια, τιλίγει τὸ κερὰμ τους καὶ τὸν
λαιμὸ τους. Μερικῆς μοῦδαίης τῶν μαλλίων τους ξεφρέγουν μισροστὰ
ἀχτένιστες, ἐνὸς ἀπὸ πίσω δύο πελώριες κοτσίδες πέφτουν ὄς τὴ
μέση τῶν ποδιῶν τους.

Ὅσα ἔργαμα παρατάνο γιὰ τοὺς Ἕλληνας, φτάνουν γιὰ ν' ἀπο-
δειξοῦν ὅτι ἦσαν ἀπολύτως ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας. Τὰ πρῶτα βήματα
πὺν ἔξωσαν πρὸς τὸν πολιτισμὸ, τὸ φανεροῦν αὐτὸ. Μὰ μένουν ἀκό-
μα πολλὰ κατὰ τὸν τόπο. Αὐτὸ ὄμιος δὲν εἶνε εἰς βόρος τῶν Ἑλλή-
νων. Ἐταί ἀπὸ τέσσερους αἰῶνες δουλείας, ἕνας λαὸς πρέπει νὰ
κάνη πολλές προσπάθειες γιὰ νὰ ἐκπολιτισθῇ. Μὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ
Ἕλληνας θὰ τὸ κάνουν καὶ αὐτὸ.